

Zichtbaar erfgoed

DE WAARDE VAN ERFGOED VOOR
ACADEMISCH ONDERWIJS, ONDERZOEK
EN PUBLIEKE PROFILERING VAN
DE RADBOUD UNIVERSITEIT

Radboud Universiteit

Zichtbaar erfgoed

DE WAARDE VAN ERFGOED VOOR
ACADEMISCH ONDERWIJS, ONDERZOEK
EN PUBLIEKE PROFILERING VAN
DE RADBOUD UNIVERSITEIT

Radboud Universiteit

De universiteit wil haar Bijzondere Collecties niet alleen koesteren en beheren, ze wil daaraan ook meer bekendheid geven.

Uit de kast

De bibliotheek van de Radboud Universiteit beschikt over een rijke en veelzijdige collectie handschriften, incunabelen, oude drukken en bijzondere boeken uit het meer recente verleden.

Het college van bestuur streeft ernaar deze historische rijkdom beter zichtbaar te maken en in een breder perspectief te plaatsen. De universiteit wil haar Bijzondere Collecties niet alleen koesteren en beheren, ze wil daaraan ook meer bekendheid geven. Naast het stimuleren van onderwijs en onderzoek wordt gedacht aan samenwerking met musea en erfgoedcollecties in de regio, in de eerste plaats met Museum Het Valkhof in Nijmegen. Die constructie biedt de Radboud Universiteit toegang tot een breed publiek en verschaft haar een nieuw gezicht in de samenleving. Het erfgoed wordt bij wijze van spreken haar culturele interface met de buitenwereld. De synergie tussen universiteit en museum zal er bovendien toe bijdragen dat de Radboud Universiteit zich kan profileren als innovatief erfgoedcentrum.

Incidenteel is er al samenwerking met Museum Het Valkhof, maar het is de bedoeling deze in de toekomst een meer structureel karakter te geven. Eigenlijk gaat het in deze opzet om het aangrijpen van mogelijkheden die voor de hand liggen. De relatieve onbekendheid van de Bijzondere Collecties is illustratief voor het traditionele beleid inzake het erfgoed. Met zorg is in de loop van bijna honderd jaar een hoogwaardige historische bibliotheek opgebouwd, die vooral wordt gebruikt voor onderzoek – met name in de geesteswetenschappen – en minder raakvlak heeft met het academisch onderwijs dan wenselijk en mogelijk is. Buiten de universitaire muren zijn deze schatten onbekend en zo goed als onzichtbaar. Het college van bestuur heeft de ambitie dit erfgoed zichtbaar te maken. Het erfgoed kan een rol spelen in wetenschap én onderwijs en helpen bruggen te slaan tussen universiteit en samenleving.

In de breedte

De handschriften, oude drukken en andere boekwerken in de Bijzondere Collecties beslaan een planklengte van ongeveer vijf kilometer. Dat komt overeen met een denkbeeldige wandeling van een uur, die voert langs 90 middeleeuwse handschriften, 400 handschriften die zijn vervaardigd ná 1600, 38.000 boeken die zijn gedrukt vóór 1801 – waaronder 150 incunabelen (gedrukt vóór 1501) en 534 post-incunabelen (gedrukt tussen 1501 en 1540) – en gespecialiseerde moderne deelcollecties. Bovendien omvat de collectie 120.000 negentiende-eeuwse drukken (1801-1900). Dit indrukwekkende boekenbezit is bijeengebracht in een relatief korte periode, sinds de oprichting van de universiteit in 1923. In termen van papieren erfgoed behoort de Universiteitsbibliotheek tot de tien belangrijkste instellingen van Nederland.

De samenstelling van de Bijzondere Collecties weerspiegelt de geschiedenis en de identiteit van de Radboud Universiteit. Zeker op het gebied van katholiek erfgoed zijn verzamelingen toonaangevend, dankzij schenkingen van particuliere verzamelaars en de verwerving van een aantal kloosterbibliotheken. Een voorbeeld van het laatste is de rijke collectie van het klooster Witten bij Gulpen, die zowel laatmiddeleeuwse handschriften, vroegmoderne drukken als latere gedrukte werken omvat. De toonzet-

ting komt eveneens tot uitdrukking in de unieke verzameling liedbundels, teruggaande tot de zestiende eeuw. Andere zwaartepunten zijn vroegmodern toneelwerk, natuurlijke historie en achttiende-eeuwse letterkunde. Ook de geschiedenis van Nijmegen is nadrukkelijk present. De verbondenheid van stad en universiteit komt tot uitdrukking in boeken over Nijmegen, boeken van Nijmeegse drukkers, boeken uit de voormalige Nijmeegse stadsbibliotheek, boeken en documenten van Nijmeegse auteurs, enzovoorts.

Het universitaire erfgoed omvat meer dan alleen de Bijzondere Collecties. Het Katholiek Documentatie Centrum, functioneel ingebed in de UB, beheert dertien kilometer aan boeken, archieven en documentatiemateriaal over het rijke roomse leven. Het Universiteitsarchief bevat zo'n twee kilometer aan archivalia die eveneens tot het erfgoed behoren. Bovendien hebben verschillende faculteiten op de campus collecties opgebouwd van kunst of van objecten die de geschiedenis van de eigen discipline illustreren. Het Museum voor Anatomie en Pathologie, ondergebracht in het Radboudumc, is een voorbeeld. De papieren pendant daarvan binnen de Bijzondere Collecties is de uitgebreide verzameling historische medische boeken, waaronder zeldzame anatomische atlanten.

Het universitaire erfgoed omvat meer dan alleen de Bijzondere Collecties. Het Katholiek Documentatie Centrum, functioneel ingebed in de UB, beheert dertien kilometer aan boeken, archieven en documentatiemateriaal over het rijke roomse leven. Het Universiteitsarchief bevat zo'n twee kilometer aan archivalia die eveneens tot het erfgoed behoren.

“Het universitaire erfgoed van de Radboud Universiteit is van een grote rijkdom. Het is aan ons om dit te conserveren en tegelijkertijd toegankelijk te maken zodat een breed publiek daarvan kan genieten.

Hoe mooi is het om het origineel van een oud en belangwekkend boek waar je college over geeft, zelf te kunnen bekijken, te voelen en te ruiken in de eigen universiteitsbibliotheek? Dat heeft meerwaarde, niet alleen voor wie bezig is met oude collecties maar ook voor wie zich verdiept in het heden.”

DANIËL WIGBOLDUS VOORZITTER
COLLEGE VAN BESTUUR
VAN DE RADBOUD UNIVERSITEIT

In de etalage

De Radboud Universiteit beschikt aan de vooravond van haar eeuwfeest in 2023, over indrukwekkende erfgoedcollecties. Het college van bestuur wil het beheer en gebruik daarvan optimaliseren. Het fysieke beheer, de ontsluiting en de bijbehorende dienstverlening vergen jaarlijks een forse investering, wat uiteraard een vaste begrotingspost zal blijven. De visie voor de toekomst heeft dan ook vooral betrekking op datgene wat daarenboven met de erfgoedcollecties gedaan kan worden.

Die visie valt het beste uiteen te zetten aan de hand van een getrappt scenario. In de eerste plaats (of trede) wordt ernaar gestreefd om alle papieren erfgoed – de Bijzondere Collecties van de UB, het Katholiek Documentatie Centrum en het Universiteitsarchief – functioneel te integreren in de Universiteitsbibliotheek. De integratie van primaire processen – collectievorming, -beheer, ontsluiting, digitalisering, dienstverlening – levert naast synergie een kostenbesparing op. De drie geïntegreerde diensten hoeven hun organisatorische structuur niet aan te passen. Deze integratie vormt het fundament van het Programma Radboud Erfgoed, dat de uitvoering

van het universitaire beleid coördineert. Optimaal beheer en een efficiënte ondersteuning van onderzoek en onderwijs vormen de noodzakelijke basis voor dit programma.

Het huidige onderwijsaanbod van de Letterenfaculteit bevat zowel op bachelor- als masterniveau cursussen die raken aan erfgoedstudies, maar een gerichte opleiding of een samenhangend studieprogramma ontbreken. Voor de invulling voor bijvoorbeeld een minor Erfgoedstudies is binnen de faculteit de benodigde expertise ruimschoots voorhanden. Bovendien zijn er goede mogelijkheden voor samenwerking met andere faculteiten en met maatschappelijke partners. Op postacademisch niveau – voor mensen die werkzaam zijn in de erfgoedsector en in het onderwijs – biedt de Letterenfaculteit nascholingsdagen aan, maar die zijn doorgaans niet specifiek gericht op de erfgoedsector. Daar liggen dus kansen.

De Radboud
Universiteit beschikt
aan de vooravond van
haar eeuwfeest in 2023,
over indrukwekkende
erfgoedcollecties.

In de groei

Op de tweede trede van het getrapte scenario dient zich de optie aan om de geïntegreerde erfgoedcollecties buiten de academische context in te zetten. In deze wending naar buiten verkrijgt het erfgoed een museale hoedanigheid die de publieke profilering van de Radboud Universiteit zal versterken.

De stap buiten de campus zal zowel het onderwijs als het imago van de Radboud Universiteit ten goede komen. De universiteit verkent de mogelijkheden om te komen tot een strategische alliantie met Museum Het Valkhof, met de bedoeling dat het gaat fungeren als 'publieke etalage' van de universiteit. Zowel de ligging van het museum als zijn brede publieksbereik maken het uitermate geschikt als universitaire 'showroom' in het centrum van Nijmegen.

Op incidentele basis werken het museum en de universiteit al samen en op archeologisch gebied heeft de relatie al min of meer een structureel karakter. Een recent voorbeeld van samenwerking van de Bijzondere Collecties met Museum Het Valkhof was de succesvolle tentoonstelling 'Bouwen op papier' (2016). Kunsthistoricus Jeroen Goudeau was binnen de Bijzondere Collecties een verzameling oude architectuurboeken op het spoor gekomen, die de inzet werd van de expositie en een bijbehorende publicatie. Een eveneens geslaagde samenwerking is de tentoonstelling 'Ik, Maria van Gelre. De hertogin en haar uitzonderlijke gebedenboek', die dit najaar plaatsvindt en waarbij Johan Oosterman, hoogleraar oudere Nederlandse letterkunde, als gastconservator optreedt.

De intensieve uitwisseling bij dergelijke coproducties kan de opmaat vormen voor een meer structurele verbintenis tussen de Radboud Universiteit en Museum Het Valkhof. Zulke projecten tonen aan dat het delen van museale en academische expertise de

kiemen in zich draagt van een vruchtbare symbiose. Niet alleen de Radboud Universiteit vaart wel bij de beoogde samenwerking, ook Museum Het Valkhof komt sterker te staan dankzij een hechte band met de universiteit. Het recente aantreden van Hedwig Saam als directeur biedt nieuwe mogelijkheden voor het uitzetten van een gemeenschappelijke koers.

Naast een permanente relatie met Museum Het Valkhof zijn er in Nijmegen en omgeving andere instellingen waarmee goed kan worden samengewerkt. Te denken valt aan het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven Sint Aegten bij Cuijk, de archieven in Arnhem en Nijmegen, Geldersch Landschap & Kasteelen, het Afrikamuseum, enzo-voorts. Ook Duitse musea en erfgoedinstellingen in het grensgebied, zoals de Stiftsbibliotheek Xanten, vallen binnen dit netwerk van culturele instellingen. De mogelijkheden in de regio zijn talrijk.

Deze tweede trede van het scenario schept nieuwe mogelijkheden voor onderzoek en onderwijs. Samenwerking met externe erfgoedinstellingen versterkt zowel de vraag naar gericht onderwijs als de behoefte aan stagiaires. Werkervaring, opleiding en onderzoek gaan hand in hand en vormen een goede voorbereiding op een loopbaan in de erfgoedsector.

Dit slaat een brug tussen de universiteit en de erfgoedinstellingen in Nijmegen en wijde omgeving. Het versterkt de wisselwerking tussen de deelnemende partijen. De Radboud Universiteit kan zich op deze wijze profileren als kenniscentrum voor erfgoed in Oost-Nederland, waarmee ze een lacune opvult. De expertise daarvoor is aanwezig, zoveel te meer wanneer deze binnenshuis wordt gebundeld in het Programma Radboud Erfgoed.

“De samenwerking met de universiteit is ontzettend belangrijk voor het museum. Ik vind het heel interessant om te kijken hoe de wisselwerking tussen kunst en wetenschap vorm zou kunnen krijgen. Ik hoop dat we de dialoog met de universiteit gaan voortzetten. Het moet een speciale lijn worden tussen kunst en wetenschap.”

HEDWIG SAAM DIRECTEUR VAN MUSEUM HET VALKHOF

De Radboud
Universiteit streeft
naar een intensiever
gebruik van haar
erfgoedcollecties.

In de lift

Om samen te vatten: de Radboud Universiteit streeft naar een intensiever gebruik van haar erfgoedcollecties. De wijze waarop dat kan gebeuren is uiteengezet aan de hand van een tweeledig, getrapt scenario. De eerste stap is erop gericht het erfgoed van de Bijzondere Collecties, het Katholiek Documentatie Centrum en het Universiteitsarchief functioneel te integreren, waardoor een betere samenwerking mogelijk is. Deze integratie optimaliseert het beheer, verbetert de dienstverlening en bevordert het gebruik in onderzoek en onderwijs.

De eerste stap is de noodzakelijke voorwaarde voor de tweede, die beoogt het universitaire erfgoed veel zichtbaarder te maken voor een breed publiek. De erfgoedcollecties worden benut om de Radboud Universiteit te profileren. Belangrijk onderdeel van deze tweede stap is een intensieve samenwerking met Museum Het Valkhof, de aangewezen partner om de rijkdommen van de Radboud Universiteit te tonen in exposities en presentaties. Gedacht wordt aan een strategische alliantie tussen beide partijen. Deze structurele relatie moet de komende jaren gestalte krijgen, tussen

het negentiende lustrum van de Radboud Universiteit in 2018 en haar eeuwfeest in 2023.

Door met het universitaire erfgoed naar buiten te treden verkrijgt de Radboud Universiteit toegang tot een breed publiek. Daarmee vergroot ze haar draagvlak in de samenleving en profileert ze zich op een nieuwe manier. De samenwerking met museale instellingen (in de eerste plaats Museum Het Valkhof) en met erfgoedinstellingen moet tevens zichtbaar worden op culturele podia en in het publieke debat. Interactie met culturele partners in Nijmegen en omgeving kan bijdragen aan de gedachtenvorming over het verleden en de toekomst van erfgoed, en de rol die dit speelt in debatten over traditie, innovatie en identiteit in de samenleving en in de wetenschap.

Het aanstaande eeuwfeest van de universiteit biedt een uitgelezen kans om te laten zien dat ook deze jonge universiteit over een bijzondere rijke erfgoedcollectie beschikt. Met een moderne, geïntensiveerde benadering van erfgoed zet de Radboud Universiteit een eerste grote stap in de richting van de viering van haar eeuwfeest.

In het voorjaar van 2017 werd er een studiemiddag gehouden over de toekomst van de bijzondere collecties van de Universiteitsbibliotheek Nijmegen. Naar aanleiding daarvan is er een stuurgroep ingesteld om een advies uit te brengen aan het College van Bestuur van de Radboud Universiteit. Op basis van dat advies, *Zichtbaar Erfgoed. De waarde van erfgoed voor academisch onderwijs, onderzoek en publieke profilering van de Radboud Universiteit* heeft het CvB besloten het Programma Radboud Erfgoed nader te laten onderbouwen in een organisatie- en implementatieplan. Deze brochure schetst de achtergronden, uitgangspunten en ambities van dat programma. Een werkgroep, bestaande uit Anton van Dorp, Brigit Hoomans, Hans Krabbendam, Johan Oosterman, Els Peters, Eefje Roodenburg en Garrelt Verhoeven werkt momenteel het implementatieplan uit.

Nijmegen, november 2018

Colofon

Dit is een uitgave van de Universiteitsbibliotheek van de Radboud Universiteit. Deze brochure is zo zorgvuldig mogelijk samengesteld. Aan de inhoud kun je geen rechten ontlenen.

Eventuele op- en aanmerkingen kun je mailen aan de Radboud Universiteit:
radboud erfgoed@ru.nl

Ontwerp:

gloedcommunicatie Nijmegen

Fotografie: Dick van Aalst | Radboud

Universiteit (omslag, pag 5, 7, 8, 10-11, 14),

Marcel Krijgsman (pag 13), Suzan Zanders-Schlijper (p. 6).

W. J. A. JONCKHEERE

GESCHIEDENS

DER

NEDERLANDSCHER

LETTERKUNST

VON GUNDEL

ÜBER

DEN ALTJÖ

KALENDER

ISA

PRO

AL

9